

Пише: Јован Б. Душанић
среда, 26 децембар 2012 17:40

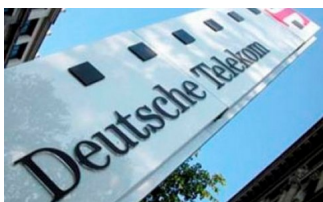
Напустили сте догму о безалтернативном путу у ЕУ, још само да напустите догму о безалтернативној неолибералној економској парадигми и можемо размишљати о корисним решењима.

(Један од коментара у листу *Политика* на текст *Трилогија о привредном расту*)

Када је у другој половини 2001. године усвојен Закон о приватизацији највиши представници власти тврдили су како ће, захваљујући приватизацији, до краја 2002. године на наше просторе стићи најмање десет од првих сто највећих светских компанија које ће да уведу светске принципе пословања, уложе значајна средства у инвестиције новокупљених предузећа и повећају број запослених, учествују у трошковима транзиције, а и држава ће добити значајна финансијска средства од приватизације.

То се није десило и данас постоји скоро општа сагласност да је изабран погрешан модел, те да је приватизација у Србији урађена на катастрофалан начин, па смо кроз приватизацију углавном добили белосветске и домаће контроверзне бизнисмене који су „очерупали“ предузећа, а раднике „избацили“ на улицу. Упркос томе, сада се може очекивати нови талас теоријских „аргумената“ у корист приватизације јер на ред долази продаја Телекома, а потом и ЕПС-а, Србијашума, Србијавода... [\[1\]](#)

Тако се колега Борис Беговић, председник Центра за либерално-демократске студије (ЦЛДС) [\[2\]](#), недавно (*Политика*, *Трилогија о привредном расту*, 19.12.2012) заложио за приватизацију и осталих предузећа у државном власништву, попут јавних предузећа, јер би то, како он пише, омогућило повећање ефикасности. Полази се од економског „аксиома“ да је приватна својина ефикаснија од државе, те да се приватизацијом предузеће из мање ефикасног пребацује у ефикаснији облик својине. При томе се превиђа чињеница да данас постоји огромна дисперзија власништва (најкрупнији

Стара догма и "нови" аргументи за приватизацију јавног сектора

Пише: Јован Б. Душанић
среда, 26 децембар 2012 17:40

приватни акционари имају учешће од само неколико процената у великим компанијама), те да је дошло до раздвајања власништва и управљања.

[3]

Управљање је (и код приватних и код државних компанија) увек посао професионалних менаџера, али државно власништво обезбеђује стратешку контролу над оним областима (као што су на пример, телекомуникација, енергетика, банкарство, водоснабдевање...) чија важност превазилази сугубу ефикасност.

У наредној години се очекује продаја Телекома, па би било интересно погледати шта се после тога може очекивати. Искуства наших суседа (Хрватске, Македоније и Мађарске), који су продали своје доминантне телекомуникационе оперatore Дојче телекому, показују да је нови власник, пре свега, смањио број запослених и повећао цене својих услуга. Подсећам да је немачка држава највећи акционар у Дојче телекому (и да над њима има стратешку контролу) као што је то случај и код доминантних телекомуникационих оператора у многим другим западноевропским земљама.

По овим подацима компаније *Telekom Srbija* (која је својим аналитичарима од стране Европске комисије за централну телекомуникациони тржишта земаља југоисточне Европе које нису у ЕУ) цене телекомуникационих услуга су најниже у Србији. Тако су цене мобилне телефоније у Хрватској два пута више него у Србији. Код фиксне телефоније цене локалних импанијама су два пута више у региону него у Србији.

Подаци из наведене анализе показују да је знатно веће оптерећење запослених у земљама које су продале своје оперatore Дојче телекому него у централи у самој Немачкој. Тако је оптерећеност Дојче телекома у самој Немачкој 289 корисника по запосленом, а у Хрватској 463, у Македонији 800, а Мађарској 806. Из овога произлази

Пише: Јован Б. Душанић
среда, 26 децембар 2012 17:40

да запослени у земљама које су продале своје операторе нису отпуштани зато што су вишак, него да би Дојче телеком остварио што већи профит. Оптерећеност у Телекому Србија износи 372 корисника по запосленом, што је слично земљама у којима доминантни телекомуникациони оператори нису продати странцима (Шведска – 347, Словенија – 356, Француска – 377, Белгија 390).

Због смањења броја запослених и повећаних цена телекомуникационих услуга сигурно је да ће Дојче телеком пословати ефикасније, те да ће корист имати он и Немачка, али није јасно коју корист од тога имају наши суседи и њени грађани који су своје операторе продале Дојче телекому. Или што нам је ближе, сигурно је за централе иностраних банака чије банке-кћери раде у Србији важно што оне послују много ефикасније (тачније остварују много веће профите) него њени делови у матичној земљи, али од тога малу корист има српска привреда и њени грађани који плаћају лихварске камате, а остварени огромни профити се углавном уз помоћ "креативног" рачуноводства из Србије пребацују централама у иностранству.

[1] У исто време, може се очекивати још један паралелан процес – прелазак раније приватизованих предузећа од домаћих „транзицијских“ власника (српских тајкуна) у руке иностраног капитала. Имајући у виду да је велики број приватизација до сада обављен на веома споран начин, најављена предстојећа преиспитивања неких од њих могу само да помогне том процесу (убрза га и обори цену). Тешко је поверовати да ће наше власти преиспитивати и приватизације где су сада странци власници, мада су и оне, по правилу, обављене на исто тако споран начин. Подсетићу само на изјаву Млађана Динкића (интервју НИН-у, август 2003), који је у врху српске власти од 2000. године до данас и који је сигурно добро упућен како се то ради: *Документи који су стигли тендерској комисији и завршна процедура заиста су изгледали потпуно чистио. Проблем је што је тендер очито намештен пре тога, у неформалним контактима. Јер ако је Колесар као председник Управног одбора цементаре Нови Поповац преко Јаковљевића сазнао колико је швајцарски „Холцим“ био спреман да плати, онда је том истом Колесару који је уједно био и шеф кабинета премијера Ђинђића, остало да грчки „Титан“ пријатељски убеди да они иду са нижом ценом како би за узврат добили другу цементару у Косјетићу, онда то свакако није чист посао.*

У досадашњој фази приватизације странци су преузели најатрактивнији део српске привреде (банкарство, трговину, дуванску индустрију, цементаре, пиваре...) и у тим областима успоставили монополски, односно картелски положај на српском тржишту. Сада преостаје преузимање осталог власништва, а српским (и регионалним) „бизнисменима“ остаће индустрија забаве (сплавови, проституција, дрога...).

[2] ЦЛДС је 2000. године урадио студију *Нови модел приватизације у Србији*, а непосредно пре доношења новог Закона о приватизацији на саветовању Научног друштва економиста одржаном у марту 2001. године након уводног реферата ресорног министра, био је презентован најважнији материјал – студија три аутора (један од њих је колега Борис Беговић) из ЦЛДС, који ће представљати основу новог модела приватизације.

[3] Данас се управо због раздвајања власништва и управљања појављује велики (такозвани агенцијски) проблем – како обезбедити да менаџер у приватном или државном предузећу, ради у најбољем интересу власника, био он држава или приватно лице. Како пише нобеловац Џозеф Стиглиц (у новој књизи, *Freefall – America, Free Markets and the Sinking of the World Economy*) у садашње време основна разлика је у томе што се крајњи власник у једном случају (код државног власништва) појављује као грађанин и делује кроз различите државне институције, а у другом случају (код приватног власништва) делују кроз различите форме посредника, као што су пензиони и инвестициони фондови чију делатност, по правилу, не могу реално да контролишу... Америчким корпорацијама (као и многим другим земљама) само номинално управљају њени акционари. У пракси њима управљају менаџери који то раде у свом интересу. У многим корпорацијама (чије акције су дисперзоване на огроман број власника) већина чланова савета директора бира се по жељи менаџера, а они су природно заинтересовани да тамо буду „њихови људи“. Савет директора одлучује о висини награде менаџера, а компанија с друге стране обезбеђује одличне накнаде за чланове савета директора.